

Paul Goma. Un *Übermensch* între utopia copilăriei și distopiile disidentului

MARIUS MIHEȚ

(Oradea)

PAUL GOMA: AN *ÜBERMENSCH* BETWEEN CHILDHOOD UTOPIA AND DISSIDENT DYSTOPIA

Paul Goma has been considered a “Romanian Soljenitîn” since the 1970s. Although more than four decades have already passed, he did not return to Romania and does not intend to do so. This once anti-communist warrior, who became a star of international dissidence, has been working all this time on a seamless piece of writing which is harmonious in both meanings and details. But what does the portrait of an anti-totalitarian athlete of liberty look like? Like an *Übermensch*, a complete and polyvalent individual that has won a superior conscience and is capable of making subtle connections. Unfortunately, thirty years after the fall of communism in Europe, exiles still have reasons to write and fight. The fragility of liberty is still a poignant reality.

KEYWORDS: exile, communism, post-communism, Paul Goma, identity

CUVINTE CHEIE: exil, comunism, post-comunism, Paul Goma, identitate

1. ADEVĂRUL CARE DESPARTE

În mod surprinzător, mai mult decât oricare etichetă pozitivă, Paul Goma o respinge pe cea de disident. El se vrea un scriitor liber. După 1990, el nu mai este un incomod, pentru că, în doar câțiva ani după Revoluție, reușește să fie în ochii multora un procuror excesiv. Un agitator gratuit. Pentru mulți, exilatul calomnia nestăpânit, sporovăia violent, și mistifica în legea unui adevăr care se despărțea, din nou, de al celorlalți. Un mare proces al conștiințelor vrea probabil Goma să reinstituie. Doar că moda trece repede. Mai mult ca sigur, i se pare că orice echilibrare a discursului este echivalentul capitulării.

Guerila din comunism se transformă în radiografia unui caustic netămăduit.

Se prea poate ca, după 1990, scriitorii români să fi trecut repede în zona ignorării de tip nou în relația cu Paul Goma, pentru că discursul lui continua nu doar amplitudinea contestatară, știută, dar crea și un fel de dominare bazată pe puterea celebrității de dinainte – care afirma ce nu puteau ceilalți. Nu exclud nici că, așa cum în exil conviețuise cu frica, el nu suporta să o vadă deghizată în alt sistem de valori, la fel de imature și fragile – cum fusese discursul postcomunist. Știa mult prea bine că libertatea nu asigură și adevărul gol-goluț. De fapt, el se comporta ca un *Übermensch*.

Marea lui eroare, confundată cu intransigența, a fost că nu și-a recalibrat discursul opozant după 1990. Alergia lui funcționa *ca și* cum totalitarismul încă respiră.

Mitrăliind cam pe toată lumea, însingurându-se din nou, Paul Goma a rămas robul unei justiții vlăguitoare. Nu poți să prezinți *același* discurs, pentru că inamicul știut nu mai exista. Firește, nu dispăruse de tot.

Dar vehemența lui Paul Goma creștea direct proporțional cu dispariția obiectului demonizat.

Disproporționalitatea s-a inflammat până ce, pe scena lumii noi, de la înălțimea căreia exilatul igieniza societatea post-comunistă – societate din care, e drept, uitaseră să plece toți indezirabilii –, scriitorul s-a trezit și singur, și fără public.

Radicalizarea lui suna în gol. Regele disidenței este șomer.

În loc să se întoarcă la scris și să dea un roman-parabolă sau o satiră a transferului de putere, el preferă în dezbaterea publică să

investească în tomuri de jurnale. Limpede e că Paul Goma cade pradă disperării într-o competiție devenită personală. Cu propria memorie. Verdictul e unul pentru el: CNSAS-ul este minciună, Jurnalul e depozitarul unic al dosarelor adevărate.

Ceea ce trebuie subliniat hotărât ține de realitatea că nu există și Paul Goma nici nu poate vedea vreo ființă providențială. Pentru el, minunile nu există. Sunt doar precauții. Securizări. Sau un fel de-a pricepe lumea prin *intuiția răului* – domeniu în care scriitorul român a devenit un profesionist de talie mondială. Că răul s-a diluat cam în aceleași soluții, e altă poveste, care ține de imaginarul sărăcăcios al exilatului, care nu se poate muta cu toate camerele evaziunii în discurs. Aș zice că el scrie cu picioarele în ciment. Adică, în propria memorie, inepuizabilă. Pe spirala ei alunecă, tot mai vehement sau poetic, când avansând în direcții mitice și parabolice, dar mereu spre un sine totalizator.

Paul Goma funcționează cu două memorii: una răsucită nostalgic, uneori chiar virând melancolic spre copilărie și adolescență. Procesul rememorării prinde turații lirice, capătă maximă fluiditate, fraza lui caută exprimarea idilică, energizează imaginarul și evită locurile comune. Cealaltă memorie, civică, aparține unui *indignat pe viață*: experiențele maturului exilat imprimă un discurs tăios, cu adaosuri de maliție, fără un interes aparte pentru stil, alungând orice formă de poetizare totalizatoare. Când o face, se aplică numai pe spații mici. Sarcasmul proliferază, uneori, umorul negru, alteori, parodicul.

Creație propriu-zisă realizează numai în prima categorie. În cea de-a doua, romanele acestei memorii a impulsului, dintr-un timp numaidecât agresiv, sunt depoziții, rechizitorii ce pot fi citite ca romane teatrale. Pe scriitor îl interesează semnificația, nu forma.

Întreaga proză a lui Paul Goma respectă, involuntar, o lege incontestabilă: De la utopia copilăriei la distopia disidentului.

Ambele categorii privesc un discurs introspectiv ce privilegiază două rațiuni opuse. Una umanist-contemplativă, cealaltă – justițiară. Idealitate și revoltă. Indignare conciliantă și indignare nihilistă. Ce le unește? Sentimentul istoricității. Să nu uiți, să nu plângi, să nu renunți este crezul lui Paul Goma, de regăsit în toată opera sa – literară, memorialistică și publicistică.

2. ÎMPOTRIVA CONSENSULUI

Dar ce nu am înțeles noi din atitudinile excesive, uneori chiar absurdiste, ale lui Paul Goma? Poate chiar esențialul. Dincolo de cuvintele, de multe ori exagerate, neținând seamă de cumpătarea sau etica dialogului, Paul Goma conservă mereu un discurs cu multiple sedimente. Fără excepție, puternice, ultimative: mai întâi, trauma copilăriei, cu refugiile ce par nesfârșite, cu absența lui „acasă”, cu deprindere unui exil devenit tot mai esențial. Apoi, în zorii adolescenței, când părinții sunt arestați, rămâne singur întâia dată. Lipsit de *acasă*, odată cu *absența părinților*, el trăiește prima dramă totală, a singurătății, înainte de vreme.

Îl salvează faptul că-și idolatrizează tatăl. Încearcă de timpuriu să-i imite demnitatea, nu să-i demonstreze bărbăția; în fine, primul adolescent face din răspăr un fel de-a fi. Maturul preia prigoana părinților, de pe alte poziții. La fel de riscante.

Totul, în viața lui Paul Goma, este o reluare a traumei și a promisiunii că nu va trăda moștenirea etică din familie. O transmite mai departe familiei noi.

Rezumând, iată biografia lui Paul Goma: începută ca traumă, urmată ca vocație și definitivată ca destin. Eroarea noastră este că-l vedem și citim doar pe cel din urmă, pe matur, uitând masiva moștenire a educației etice pe care o poartă cu sine.

Când toată lumea credea că polemicele țintesc un moment istoric sau un principiu, derapajele veneau pe fondul unei lupte personale, ce se suprapune cu destinul însuși. Nu, Paul Goma nu este un „Soljenițin român”, cum îl numea Eugen Ionescu în urmă cu 40 de ani. Nu doar atât. Este un cetățean alienat al secolului, care a luptat cu adversarul din prezentul lui: totalitarismul.

Un copil rebel al veacului totalitar.

Nu par infantile reacțiile lui calomnioase din postcomunism? Ba da. De multe ori. De la prima singurătate, până la cea din urmă, scriitorul și-a urmat un fel de jurământ secret: să păstreze, necompromis, acest altar al demnității umane.

Destinul lui Paul Goma este să rămână, pentru totdeauna, în opoziție. De cealaltă parte, ea nu are sens. Consensul, de asemenea, pare imposibil. Până la capăt, viața lui Goma se poate rezuma și prin sintagma *împotriva consensului*.

În al doilea rând, marginalizarea lui Goma se susținea pe faptul că disidentul nu este un scriitor de calibru; că, în loc să scrie, se războiește. După 1990, majoritatea criticilor serioși au preluat argumentul. Din nefericire, pentru că argumentul fusese deja fabricat de Securitate încă de la apariția romanului *Ostinato* și propaga ideea scriitorului minor, care joacă în zadar rolul disidentului. Fapt este că niciun moment, până la finele anilor 2000, Paul Goma nu își ignoră creația. Scrie mult, adaugă și, mai ales, rescrie, derutând cititorii și cercetătorii. Mai multe romane nu doar că vor fi îmbunătățite după apariție, dar ele vor fi și rescrise. Astfel încât vom citi definitiv abia edițiile târzii, indicate de autorul însuși.

Dubla derută, a biografiei neînțelese până la capăt și a creației perfecționiste, au întârziat, fără nicio surpriză – sau au frânat – adevărata evaluare critică.

Un al treilea impediment îl oferă monografiile dedicate scriitorului. Fără excepție, ele păcătuiesc prin inexistența spiritului critic și prin neputința echidistanței. Ele sunt scrise numai cu gândul la autor. Și la opinia lui. Abuziv empatic, nu e de mirare că, oricât de elaborate și atente la detaliul simbolic, monografiile n-au reușit să contrabalanseze opinia negativă generalizată cu greutatea susținerii estetice a operei. Cu atât mai puțin ele nu au impus cititorului un Paul Goma integral, numai bun de valorizat.

3. PRIMUL GOMA. PE VALUL TIMPULUI

Ostinato (1971) avea o arhitectură elaborată, în țesătura căreia Ilarie Langa trăia o dublă non-existență: aceea de asistent al morții mamei suferinde și de pușcăriaș la Jilava și prizonier la Canal. Aici, Goma făcea întâi de toate literatură, chiar dacă strecura biografeme din experiența personală a deportării în Bărăgan¹. Alături de romanul social-psihologic, Paul Goma nu lăsa deoparte schema estetică a

¹ Trimis în Bărăgan, întâlnește pe alți indezirabili ai momentului. Printre ei, Alexandru Ivăsiuc (din cauza susținerii Revoluției din Ungaria prin proteste) și N. Carandino. Probabil de aici și prietenia, prelungită în relația cu Tita Chiper, soția lui Al. Ivăsiuc. Ea este cea care-l îndrumă, în romanul *Soldatul câinelui*, să meargă la revistele literare pentru că va avea înțelegere. Naratorul lui Goma apreciază, dar eșecul îi confirmă ironic că nimeni nu vrea să aibă, pe față, relații cu el.

pseudo-evaziunii pe filieră existențialistă. Nu neapărat o teză soteriologică, cât un adjuvant al sensului vieții. Cu alte cuvinte, proza lui se înscria în respirația romanului neomodernist. Tot ce elabora Ostinato minimalizează autoficțiunile lui.

Privit astăzi, subiectul apare actual. Deși, la prima vedere, se poate spune că Goma brodează un thriller politic în jurul *Străinului* de Camus. Ilarie Langa e un Meursault într-un labirint carceral. Mai real și mai puțin existențial. Pentru că nu-și plânge mama, Meursault e condamnat la moarte de întreaga societate. Langa condamnă incorectitudinea vieții și ajunge victima unui sistem de care n-avea habar. Un naiv care preferă să acuze abstracțiunile, ignorând cu totul realitatea ce-o luase înainte speculației. Modelul va fi preluat de Preda în Cel mai iubit dintre *pământeni*. Firește, nenumind influențele, nici posibila tradiție din proza românească.

Un Marian Cusa, prozator disident, din același roman, sau Oscar, maestrul care mai speră în validitatea artei, Guliman, autodidactul ficționar din închisoare sau poetul Bazil nu se vor găsi în altă parte. În cel mai bun caz, scriitorul se obiectivează într-un Marian Cusa distribuit în mai multe roluri. Nici sugestiile fantastice, nici critica comunismului stalinist – înaintea lui Preda. Dar, mai presus de orice, interesul față de limbaj. În Ostinato, Paul Goma experimentează fără rețineri, cu talent, cu extinderi stilistice, utilizând o întreagă gamă de procedee moderniste. Discursul său renunță la efortul migălos de semnificație. Este produsul natural al topirii ficțiunii în memorialistică. Fără șanse de întoarcere.

Dar rescriind același destin. Mereu egal cu sine însuși. Rămâne moralistul, centrând toate energiile în elaborarea unui sistem de evaluare etică. Interesează romanul și din alt punct de vedere: având narațiunea cea mai reușită în secvențele rememorării copilăriei, ele anunță romanul-emblemă al memoriei identitare: *Din Calidor* (1987).

4. FICȚIUNEA CONSPIRAȚIONISTĂ

Ce frapează în *Soldatul câinelui* (1991) este naivitatea scriitorului de-a nu se încrede în cuvintele profetice ale propriilor personaje. În Ostinato, Ilarie spunea resemnat:

„Aceeși spaimă?... Cumplită pedeapsă, libertatea să-ți mai fie închisoare decât închisoarea... Sau nu. Altfel: libertatea să-mi fie pentru totdeauna amenințată, să conțină – și la vedere – viitoarea închisoare! Libertatea să nu fie decât... uvertura închisorii”. Cuvintele profetice ale propriului personaj capătă contur dacă avem în vedere toate treptele devenirii. Chiar și libertatea de după 1990 este văzută de Goma, din unghiul eticii personale, tot ca o închisoare, una nouă.

Libertatea ca uvertură a închisorii trece dincolo de text, în viața unui individ copleșit de cuvinte, dar ignorându-le realitatea.

Romanul lui Paul Goma este o proză a circumstanțelor traumatiche.

Principalul deficit din *Soldatul câinelui* este lipsa densității. Scriitorul jonglează strident cu retrospectiile, de la un alt atentat simbolic din prezent, la un trecut resemnificat cu episoade despre disidență și ipocrizia scriitorilor, despre familie și interogatoriile celebrului Pleșiță. Toate încep din trunchiul unei metafore thomasmanniene – a „fântânii trecutului” (din *Iosif și frații săi*). Lectură antidepresivă și focar contemplativ totodată.

Citim un roman autobiografic numai în măsura acceptării convenției narrative. Căci numai ficțiune nu e. Goma dezvoltă episoadele-scene în jurul rememorărilor. Mai întâi, un prezent-prolog, în care Securitatea îi trimite protagonistului cu biografia autorului o carte; în fapt, o farsă, care trebuie să cronicizeze paranoia urmăritului. Revelația nu întârzie: victoria „lor” înseamnă a-l obliga pe exilatul-hăituit să-și construiască singur ziduri și în străinătate, după ce nu reușiseră în țară. Pentru că frica este „cel mai înalt, mai gros, mai de netrecut zid de incintă, de celulă. La urma urmelor, călușul”. După ce se dumirește de sabotajul psihologic, conchide: „asta urmăresc ei: să mă sperie și să mă pună să-mi pun eu mie bombe peste tot, ca să nu mai fac un sfert de pas fără frica-de-bombă. Și, mai ales să mă pună să-mi vâr singur în gură o bombă-căluș”.

Ca pansament psihologic, naratorul personaj face pasiune pentru hărți, sperând că această „cartoterapie” ajută. În prima parte, *Soldatul câinelui* este jurnalul unei ființe fragile, agonizând anti-paranoic în imediata banalitate cotidiană.

Asistăm (neputincioși) la îndelungate și secvențiale monologuri despre tentativele precedente, reconstituind cât mai fidel dialogurile.

Cel care ține jurnal cu acribie, toarnă în roman toată informația. Puține meditații, niciodată speculații, nici fantazări.

Paul Goma are doar certitudini. Din trecut și prezent.

Rarele prezențe ale familiei – cu Ana, soția puternică, susținătoare, și Filip, care, la șase ani și jumătate calcă pe urmele tatălui, visând doar să fie lăsat să povestească – sunt doar pretexte pentru noi amintiri și episoade între revenirile de suspans politic. Din fericire, Goma fixează nucleul fugind de melodramatic.

În al doilea rând, alături de prologul prezentului-sabotat, să-i zicem, retrospectiile amintesc dezbaterile din familie pe teme de apartenenței, fatalității și tradițiilor – a riturilor (de înmormântare) superstițioase. Nu altfel apar scriitorii. De la Nicolae Breban, C. V. Gheorghiu, Dan Cristea, Al. I. Ștefănescu și Nina Cassian, la Ioanichie Olteanu, Pop Simion și Jancsi Szasz. Procesul moral intentat scriitorimii readuce tare vechi în prim-plan. Pentru Paul Goma, numai *adeziunea la adevăr* contează. Încolo, el nu face rabat de la nimic. De aceea, numai soții Ierunca, cu avertismentele lor justificate, își păstrează o aură pozitivă. Firește că anchetele, cu generalul Grenadă și, mult mai, celebrul Pleșiță, sunt mostre de teatru absurd.

Unica secvență din carte în care autorul scrie fără presiunea revendicativă e acela al copilăriei. Fluidă și încheagată, densă și expresivă. În rest, discursul e scenic. Un basso ostinato cu repetiții frământate pe aceeași temă.

A treia secvență a cărții o parabolă a cinismului. Securistul rasat, „exemplar”, Moțu Haiduc (alias agentul Mihai Haiducu), așteaptă victimele posibile la o împăcare cinică. Aflăm că atentatele și calomniile sunt executate doar de cei din afara țării, caricaturizând, astfel, profesionalismul serviciilor de securitate Occidentale. Cu alte cuvinte, încă o confirmare a singurătății. Unica răzbunare, definitivă, sigură, este mărturia scrisă:

„Ei bine, o să vă îngrop eu, într-o criptă transparentă, care nu vă va feri, nu vă va cruța de uitare: o să vă înzidesc eu, ca pe niște insecte într-un bloc de chihlimbar, o să vă neuit eu, într-o carte”.

Paul Goma încearcă să păstreze – și cărțile lui confirmă răspicat – o luciditate copleșitoare. Pentru că numai astfel poate da seamă de trecut.

Muzicalitatea vitalistă din *Ostinato* întâlnește în *Soldatul câinelui* revanșa obsedantă. De la omul din subterana totalitară, la noul om al subteranei din libertate. Paradoxul îl vom întâlni, poate nu întâmplător, la alți sceptici exilați, precum Vintilă Horia și C. V. Gheorghiu.

Soldatul câinelui este o sonată pentru un recviem amânat.

Cartea este confecționată dint-un fals thriller ce deschide romanul politic și se transformă într-un jurnal al adversităților, fără a pune presiune pe expresivitate. De altfel, Paul Goma nici nu pare interesat. Afară de redarea unor dialoguri care să refacă scenic istoria disidenței ulterioare.

Romanul se poate citi ca o piesă de teatru despre viața unui urmărit politic în câteva acte. Personajul lui Goma este un alter-ego care nu crede în coincidențe.

Soldatul câinelui este depoziția unui sceptic niciodată mântuit.

Romanul-teatral lasă loc și unui roman documentar. Un scenariu parabolic despre nuanțele lipsei libertății din democrație, continuând trauma din totalitarism. Pentru autor, cartea este nu mai mult decât atât: un „roman-reportaj” despre evenimentele din Parisul de la începutul deceniului opt.

Cum spuneam, nu există incertitudine în proza lui Paul Goma. Pierzând, astfel, avantajele unei lecturi multietajate. Nu vom fi surprinși dacă, peste un timp, romanele lui Goma nu vor mai fi citite ca note despre un proces al conspirațiilor. Doar toată lumea a văzut relația dintre individ și Securitate, dintre emisarii securiști și cel care nu e salvat nici în exil. Însă, dincolo de romanul politic și cel satiric din *Soldatul câinelui*, reținem literatura. Și genul românesc care rezistă aici este cel polițist. Întâi de toate este un roman de suspans, cu un apatrid care se luptă și confruntă ucigașii din umbră pentru a sfida concretizarea lor. Numai că, această luptă psihologică se poartă la un moment dat numai la nivel instituțional. Legăturile între secvențe, trecerile bruște dintr-un regim dinamic într-un discurs revanșard, slăbesc unitatea cărții. Goma livrează autenticitate și prin procesul conștiințelor vii, slăbind ambiguitatea și interogarea cititorului. De la roman la proces-verbal nu e decât un pas.

Personajele lui Paul Goma de aici vorbesc prin automatisme. Iar când tensiunea de thriller le face palpabile, ele revin curând la minorat. Altminteri, scriitorul gândește personajele binar: eroi

pozitivi și negativi, ca în romantism, ce trebuie să compară la judecata morală.

Paul Goma nu are răbdare să dea consistență personajelor printr-o alură biografică sau măcar socială. Personaje au funcții foarte exacte. Nicio imixtiune, nicio topire într-o umanitate cât de cât omogenă nu înalță proza lui Paul Goma. Familia, prietenii vechi, prietenii trădători, amici conjuncturali, exilați victimizați sau interesați, exilați cu vocație, securiști diabolici și securiști progresiști, agenți naivi occidentali – slujind alte interese, pe linia socialismului francez. Între aceste serii foarte exacte, doar Ana și Filip – soția și fiul – surprind lumina vieții în libertate. Unica posibilă.

Eroii lui Goma se legitimează numai prin ce spun în dialoguri sau prin etichetele grăbite ale naratorului. Contează un singur eu: vocea celui care topește totul în depoziția lui.

În *Soldatul câinelui*, Paula Goma se autoinstituționalizează. „Dacă nici pe dumneata n-or să te creadă, atunci nu mai este dreptate pe lume!”, i se spune la celebrul proces din Germania în cazul „Emil Georgescu”, unde personajul-Goma vine să depună o mărturie informativă. Ceea ce-l irită peste măsură. Căci, ce se întâmplă lui Georgescu se poate întâmpla oricărui disident amenințat. Atitudinea este precumpănitoare. Nu altfel se adresează polițiștilor și agenților francezi. Corsicanul, șeful lor, e un individ cu care discuțiile depășesc problemele judiciare. Este orbitoare poza personajului: el nu vine doar ca martor, ci reprezintă *instituția vie* a disidenței anticomuniste. De care e conștient și pe care vrea s-o impună.

În *Soldatul câinelui* nu există jocuri de lumini și umbre. Totul e limpede. În procesul moral intentat Securității și regimului comunist se știe exact cine sunt de-o parte și cine de alta. Numai pentru intermediarii judiciari francezi pot exista și zone de clarobscur.

Supra-intriga romanului se formează din contradicțiile încă netensionate dintre disidentul aflat sub protecție și chiar sistemul carel protejează. Scenele de la tribunalul din München și cele din sediul ofițerilor de securitate francezi sunt grăitoare.

Paul Goma ilustrează în *Soldatul câinelui* un individ care luptă singur cu întreaga lume. Propune un erou în conspirații ideologice, deopotrivă din comunismul românesc și din stânga franceză.

Curată ficțiune conspiraționistă! Prima din proza noastră neomodernistă.

Treptat, tema care domină prim-planul suspansului este expunerea călăului. Strategie sau trădare? Scepticul nu acceptă niciun fel de metamorfoză. Pentru că adevărul e doar unul. Titlul ediției franceze a romanului, *Chassé-croisé*, s-ar traduce prin „drumuri încrucișate”, sau, în cazul nostru, sensul este acela de destine întretăiate: ale urmăritorului și urmăritului. Confruntarea încrucișată ar fi fost un titlu adecvat în română. Însă Goma preferă o inversiune cu substrat politico-alegoric foarte evident.

În subtext, citim naivitatea politică a Occidentalilor.

Tema unificatoare nu poate fi decât deconstructivistă. Subtextul contradicțiilor, opozițiile concludente, mă rog, ideea unei lecturi apropiate care înregistrează opozițiile binare este mult mai productivă decât privirea de departe, generalizată în receptarea critică. Diferențele radicale și mesajul din spatele operei, reluate obsesiv, nu schimbă nimic. Transmite *Soldatul câinelui* și un sens secund? Dincolo de suprafața istorică a întâmplărilor, din nefericire, nu găsim prea mult indicii. Rămâne doar supratema, cum o numeam.

Acea de *congruență paradoxală* între regimul totalitar și cel democratic, pactizând din diplomație (ideologică) de-o parte și de alta.

Paul Goma se obiectivează în romanele sale politice într-un *übermensch*. Adică într-un individ polivalent, cu extraordinare capacități, adaptat acțiunilor solicitante. O conștiință superioară capabilă să lege spontan dezacordurile conspiraționiste.

În *Soldatul câinelui*, agenții sunt uimiți când protagonistul simte că „Bărbosul” este agentul străin, când este urmărit sau când discursul este unul „structural necinstit”. Eroul percepe bătaia lungă, presimte legăturile nevăzute. Relaționează cu șefii ca și cum ar avea experiența politicii internaționale la nivel înalt. Ce mi-e Pleșiță, ce președintele tribunalului german, ce ziariștii francezi sau șefii informațiilor franceze! Ba, când Moțu Haiduc îi spune că el, Goma, e inamicul numărul unu pentru Ceaușescu, dar și numărul unu pentru ei, securiștii anti-ceaușiști – deci, posibil conducător plantat în cazul unui atentat intern – Goma-personajul nu e deloc surprins. Le știe pe toate, le prevăzuse deja.

El vine, ca un *übermensch*, dintr-un survol al experienței, dacă nu chiar un viitor predictibil, din care toate ce tocmai se petrec i se par redundanțe. Evidențe țipătoare. De aceea e exasperat când șeful agenției franceze, Corsicanul Rossi, nu pricepe limbajul duplicitar al

lui Haiduc. Toți îl respectă pentru experiența trecutului, însă protagonistul recunoaște ce se petrece deja, dintr-un viitor al contemplației fricii.

Numai că, la nivelul adevăraților conducători, un vizionar superior ca acest exilat specialist în limbajul securistic e ne semnificativ. Ficțiunea conspiraționistă din *Soldatul câinelui* iese învingătoare.

Interogația lui Goma din *Soldatul câinelui* vizează sistemele complice, din interiorul cărora, orice erou nu poate schimba mai mult decât ilizibilul în claritate. Minciuna în adevăr.

Lipsit de densitate, dar excelând în dispuneri ingenioase de mesaje simbolice, *Soldatul câinelui* deschide în literatura lui Paul Goma ușile închise ale unui mesaj universal ce poate să ajungă mai bine la cititorul străin.

BIBLIOGRAFIE

GOMA, Paul (2019): *Soldatul câinelui*. Oradea, Editura Ratio et Revelatio;
MANN, Thomas (2013): *Iosif și frații săi*. Iași, Editura Polirom.

Marius Mihet

Facultatea de Litere, Catedra de limba și literatura română

Universitatea din Oradea

Strada Universității nr. 1, Oradea, România

mmihet@uoradea.ro